

آسیب‌شناسی سرفصل‌های رشته زبان و ادبیات عربی بر اساس

شاخص‌های تجاری‌سازی و کارآفرینی

سجاد اسماعیلی^۱، لقمان باش‌قره^{۲*}

۱. دانشجوی دکتری رشته زبان و ادبیات عربی دانشگاه تربیت مدرس

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد رشته آموزش زبان عربی دانشگاه تربیت مدرس

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۳/۲۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۰/۲۰

چکیده

با توجه به گسترش روزافزون اهمیت تجاری‌سازی و کارآفرینی رشته‌های دانشگاهی، کشف و بررسی شاخص‌های ارزیابی تجاری‌سازی و کارآفرینی رشته‌های دانشگاهی برای برنامه‌ریزی‌های راهبردی ضروری می‌نماید؛ بنابراین این پژوهش می‌کوشد عوامل تأثیرگذار بر موفقیت تجاری‌سازی و کارآفرینی رشته زبان و ادبیات عربی و ارتباط این عوامل با روش تدریس استادان و سرفصل‌های درسی این رشته را بررسی کند. روش خاص این پژوهش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از ابزار پرسش‌نامه است. برخی از نتایج این پژوهش نشان داد ناموفق بودن تجاری‌سازی و کارآفرینی در این رشته، ریشه در نبود سرفصل‌های درسی مناسب و استادان متخصص در حوزه آموزش تجاری‌سازی و کارآفرینی دارد. در پایان پیشنهادهایی برای بهبود اوضاع تجاری‌سازی و کارآفرینی رشته زبان و ادبیات عربی ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: آموزش زبان و ادبیات عربی؛ تجاری‌سازی؛ سرفصل‌های درسی.

۱. مقدمه

تجاری‌سازی و کارآفرینی فرایندی است که طی آن فناوری‌های جدید به محصولات تجاری و کارآمد تبدیل می‌شوند. اما فرایندی هزینه‌بر، زمان‌بر، با نتایج بسیار نامطمئن است (مهرمحمدی،

۱۳۸۹). هزینه‌های تجاری‌سازی بین ۱۰ تا ۱۰۰ برابر هزینه‌های تحقیق و توسعه و معرفی فناوری‌های جدید است؛ تاجایی که کمتر از پنج درصد ایده‌های جدید به صورت موفقیت‌آمیز تجاری می‌شوند. متأسفانه این فرایند در دانشگاه‌ها و مرکز آموزش عالی ایران و سایر مراکز پژوهشی و در بین اکثر محققان و پژوهشگران به قدر کافی مورد توجه نبوده و شاهد آن نیز میزان ارتباط و تعامل ضعیف این بخش‌ها با بخش صنعت است. بنابراین لزوم حمایت‌های دولتی و نهادهای ذی‌صلاح بیش از پیش به چشم می‌خورد (بحرینی و دیگران، ۱۳۸۶: ۴۱).

دانش در عصر اقتصاد دانش‌بنیان در جایگاه موتور محرک اقتصاد، عامل ارتقای بهره‌وری و حل مسائل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و زیستی اهمیت ویژه‌ای دارد. در اقتصاد دانش‌بنیان، نظام پژوهش و تولید علم، مخزن و مرکز اساسی دانش و منابع بالقوه ایده‌هایی است که بایستی به محصولات مورد نیاز جامعه و بازار تبدیل شوند (مهدی، ۱۳۸۹: ۳۰).

توجه به پژوهش و توسعه، بعد از جنگ جهانی دوم، به صورت فزاینده گسترش پیدا کرد. در حقیقت از زمان جنگ جهانی دوم تاکنون، پژوهش به عنوان عامل اصلی رشد و دگرگونی جوامع صنعتی شناخته شده است. رویکرد تجاری‌سازی و کارآفرینی در دانشگاه‌ها برگرفته از آموزه‌های سرمایه‌داری دانشگاهی بوده است. این رویکرد ناظر بر کلیه فعالیت‌هایی است که برای جذب منابع خارجی از جانب دانشگاه‌ها صورت می‌گیرد (عباسی و دیگران، ۱۳۸۸: ۱۸).

سیاست‌های حاکم بر رشته‌های علوم انسانی می‌بایست در روند انتقال سریع نتایج به شرکت‌های دانش‌بنیان با همکاری دستگاه‌ها در راستای منافع عمومی جامعه گام بردارد (فکور، ۱۳۸۳: ۵۴). سهیم کردن رشته‌های دانشگاهی به‌ویژه رشته‌های علوم انسانی در دستاوردهای ناشی از تجاری شدن پژوهش‌ها، یکی از عوامل مؤثر در توسعه کشورهای درحال توسعه است (علمی، ۱۳۸۸: ۱۶). بر اساس آنچه گفته شد می‌توان گفت: اهمیت رشته‌های علوم انسانی و ضرورت بازنگری در این رشته‌ها با توجه به معیارهای تجاری‌سازی امری بسیار مهم تلقی می‌شود. این پژوهش نیز بر آن است تا از یک‌سو به اهمیت و ضرورت تجاری‌سازی و کارآمد بودن سرفصل آموزشی رشته زبان و ادبیات عربی اشاره کند، و از سوی دیگر میزان توجه استادان به آموزش بر اساس رویکرد تجاری‌سازی و کارآفرینی در رشته زبان و ادبیات عربی را بسنجد.

۲. پیشینه پژوهش

اگرچه، با توجه به نو بودن موضوع پژوهش، هیچ پژوهشی در زمینه تجاری‌سازی رشته زبان عربی صورت نگرفته‌است، اما برخی از پژوهش‌ها به نقد و بررسی سرفصل‌های درسی رشته زبان و ادبیات عربی به طور عام، و سرفصل‌های درسی یکی از دروس به طور خاص پرداخته‌اند. در زیر به برخی از آنها اشاره می‌شود:

۱. متقی‌زاده و دیگران در پژوهش «نقد و بررسی سرفصل‌های درس متون نظم و نثر رشته زبان و ادبیات عربی در مقطع کارشناسی و ضرورت بازنگری در آن» سرفصل‌های درسی متون نظم و نثر رشته عربی را با استفاده از روش پیمایشی و ابزار پرسش‌نامه بررسی کرده‌اند. برخی از نتایج پژوهش مذکور نشان داده‌است که سرفصل‌های موجود بسیار کلی است و ضروری است که در دو بخش نظم و نثر به طور جداگانه طراحی شود (متقی‌زاده، و دیگران، ۱۳۹۳: ۳).

۲. مجیدی و دیگران در پژوهش «بررسی و نقد سرفصل‌های رشته زبان و ادبیات عربی» به بررسی سرفصل‌های قدیم و ضرورت بازنگری آنها با توجه به نیاز دانشجویان در زمینه‌های مختلف زبانی به بحث پرداخته‌اند. روش این پژوهش توصیفی - تحلیلی است. برخی از نتایج پژوهش یادشده نشان داده‌است که سرفصل حاضر نیازمند بازنگری است؛ چراکه توان زبانی دانشجو در آغاز ورود به این رشته بسیار کم است و نباید از درس متون جاهلی که بسیار سنگین است شروع کرد.

اما در این پژوهش سعی شده‌است که بر اساس نظریات و شاخص‌های تجاری‌سازی، سرفصل‌های درسی رشته زبان و ادبیات عربی بررسی شود.

۳. اهداف پژوهش

۱. بررسی میزان کارآمدی سرفصل‌های درسی مقطع کارشناسی رشته زبان و ادبیات عربی با توجه به رویکرد تجاری‌سازی و کارآفرینی؛
۲. تشویق استادان به آموزش بر اساس رویکرد تجاری‌سازی و کارآفرینی در رشته زبان و ادبیات عربی (کارآفرینی با توجه به تدریس مهارت‌های لازم در راستای ترجمه هم‌زمان و کار در حوزه‌های سیاسی، تجاری، جهانگردی، و...).

۴. پرسش‌های پژوهش

۱. سرفصل‌های درسی رشته زبان عربی در دوره کارشناسی تا چه میزان بر اساس رویکرد تجاری‌سازی و کارآفرینی تدوین شده‌است؟
۲. استادان رشته زبان و ادبیات عربی تا چه میزان به مهارت‌های لازم در راستای تجاری‌سازی و کارآفرینی در رشته زبان عربی توجه می‌کنند؟

۵. فرضیه‌های پژوهش

۱. به نظر می‌رسد سرفصل‌های درسی رشته زبان و ادبیات عربی پاسخ‌گوی نیازهای استادان در زمینه تجاری‌سازی و کارآفرینی بوده‌است؛
۲. به نظر می‌رسد بیشتر استادان در آموزش رشته زبان و ادبیات عربی به مقوله تجاری‌سازی و کارآفرینی توجه داشته‌اند.

۶. مواد و روش پژوهش

این پژوهش با مطالعات کتابخانه‌ای و تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش توصیفی - تحلیلی صورت می‌گیرد. سپس به علت کاربردی بودن این موضوع، از روش پیمایشی استفاده می‌شود. جامعه آماری این تحقیق شامل گروه مدرسان رشته زبان و ادبیات عربی در ۵ دانشگاه تهران یعنی: شهید بهشتی، تهران، خوارزمی، علامه طباطبایی و الزهرا است. در مجموع از میان این دانشگاه‌ها ۲۰ نفر از استادان به صورت تصادفی برای اظهار نظر و پر کردن پرسش‌نامه انتخاب شدند که در جدول زیر فراوانی آنها مشخص است:

دانشگاه‌ها	تعداد	تعداد پیمایشی	نمونه	علامه	الزهرا	تعداد
استادان	۷	۴	۲	۴	۳	۲۰

۷. ابزار پژوهش

ابزار گردآوری اطلاعات این پژوهش، پرسش‌نامه است که نگارنده با مطالعه در نظریات نظریه‌پردازان حوزه آموزش زبان خارجی آن را تهیه کرده است. پرسش‌نامه دارای پنج پرسش پنج‌گزینه‌ای است. در پرسش‌نامه از طیف لیکرت استفاده شد، به طوری که عدد ۱ نشان‌دهنده مقیاس خیلی کم، ۲ کم، ۳ متوسط، ۴ زیاد، و ۵ خیلی زیاد است. برای تحقق اهداف پژوهش و تحلیل داده از نرم‌افزار «SPSS» استفاده شد.

برای بررسی اعتبار پرسش‌نامه، از نمونه‌های مقدماتی و به تعداد ۲۰ نفر استفاده شد که بر اساس آن میزان آلفای کرونباخ برابر ۰.۸۹۷٪ به دست آمد که نشان‌دهنده اعتبار مناسب پرسش‌نامه است. برای بررسی روایی پرسش‌نامه، از دیدگاه و نظریات استادان و کارشناسان آموزش زبان‌های خارجی استفاده شد. در واقع، روش اعتبارسنجی این پرسش‌نامه با تکیه بر مرتبط بودن پرسش‌ها با مفاهیم موردنظر و با توجه به نظر کارشناسان این فن صورت گرفته است.

۸. پرسش‌های مطرح شده در پرسش‌نامه

۱. سرفصل‌های درسی مقطع کارشناسی رشته زبان و ادبیات عربی تا چه میزان متناسب با رویکرد تجاری‌سازی و کارآفرینی تألیف شده است؟
۲. در تدوین سرفصل‌های درسی رشته زبان و ادبیات عربی تا چه میزان به آموزش مهارت‌های لازم مثل: ترجمه هم‌زمان در زمینه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، پزشکی، و... توجه شده است؟
۳. در تدوین سرفصل‌های درسی رشته زبان و ادبیات عربی تا چه میزان به اصول سرفصل‌نویسی (روانشناسی یادگیری، مهارت‌های سنجش و آزمون، مهارت‌های رسانه، فناوری آموزشی، کتابداری و...) توجه شده است؟
۴. سرفصل‌های درسی رشته زبان و ادبیات عربی تا چه میزان تسریع‌کننده تجاری‌سازی و کارآفرینی است؟
۵. استادان در زمینه آموزش زبان عربی برای اهداف تجاری تا چه میزان تلاش کرده‌اند؟

۹. آسیب‌های مربوط به رشته زبان و ادبیات عربی

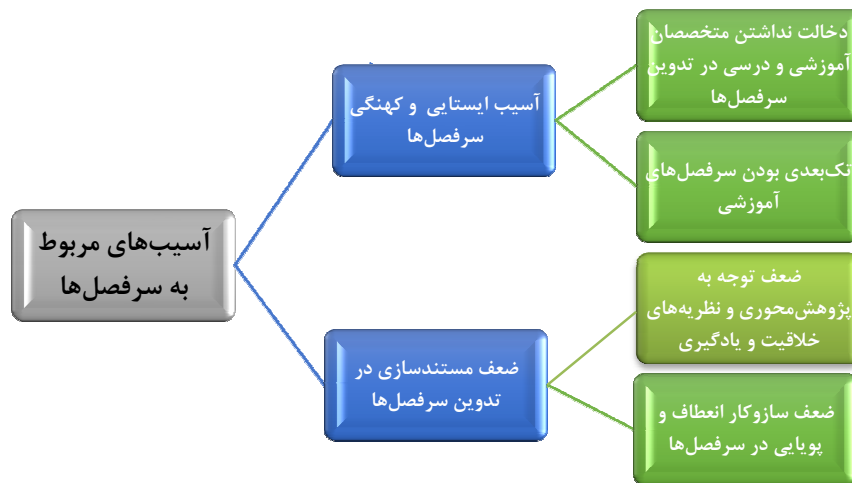
در طبقه‌بندی آسیب‌های آموزشی زبان عربی در ایران، مواردی را ذکر کردیم که مطابق با محورها و موضوعات مصوب کنگره ملی علوم انسانی باشد، زیرا درحقیقت تمامی این آسیب‌ها گریبان‌گیر رشته زبان و ادبیات عربی است. آنچه در زیر می‌آید طبقه‌بندی مذکور است:

۱. کمبود مطالعات میان‌رشته‌ای و فراتخصصی؛
 ۲. ضعف سلسله‌مراتب اهداف رشته؛
 ۳. افزایش ضعف کارآفرینی و تجاری‌سازی دانش رشته؛
 ۴. ناسازگاری وضعیت فعلی رشته با جایگاه و الزامات آن در اسناد ملی توسعه کشور؛
 ۵. ضعف پوششی رشته نسبت به نیازهای موجود؛
 ۶. ضعف ارتباط متناظر و مستقیم این رشته با رشته‌های شغلی آن؛
 ۷. ضعف و ناکارآمدی ضوابط و معیارهای مربوط به ایجاد رشته؛
 ۸. ضعف مطالعات تطبیقی در این رشته (ملکی، ۱۳۸۲: ۷).
- در ادامه مطلب به تبیین و توضیح آسیب‌های یادشده خواهیم پرداخت.

۱۰. آسیب‌های مربوط به سرفصل‌های رشته زبان و ادبیات عرب

اصولاً سرفصل‌های آموزشی تنها یکی از اجزای برنامه درسی و آموزشی است و برای بررسی هر عنصر جزئی ضرورت دارد تا سایر اجزای مرتبط با آن و نیز مجموعه حاصل از همه اجزا (کل) بررسی شود و میان آنها سازگاری برقرار شود. در این راستا همچنین ضروری است، هر یک از سرفصل‌های آموزشی در ارتباط با سایر عناصر و اجزا همچون اهداف، عنوان، پیش‌نیازها، طول مدت آموزش، نقش و توانایی مورد انتظار از فراگیر، روش آموزشی و امثال آن بررسی شود. بنابراین با توجه به این ضابطه‌ها، به بررسی آسیب‌های مرتبط با سرفصل‌های آموزشی رشته عربی به صورت کلی می‌پردازیم و از بحث جزئی و موردی پرهیز می‌شود، چراکه از یک سو تخصصی شدن مباحث و اهمیت خاص سرفصل‌ها در مقایسه با سایر اجزای برنامه، و از سوی دیگر موضوع و هدف تحریر این مقاله در این امر تأثیرگذار است. اما

آسیب‌های کلی و فراگیری که غالباً در تمامی سرفصل‌های آموزشی رشته زبان عربی به چشم می‌خورد به شرح زیر است:

۱-۱۰. آسیب ایستایی و کهنگی سرفصل‌ها

طبیعت مسائل علمی، ماهیتی پویا و نوشونده دارد (ملکی، ۱۳۸۲: ۹). اما عناوین کلی آموزش زبان و ادبیات عربی و سرفصل‌های مربوط به آن در بیشتر موارد، مربوط به چند دهه قبل بوده و تغییر معناداری نیز نداشته‌است (مبارکیان، ۱۳۸۹: ۲۳).

تغییر، تجدیدنظر و به‌روزرسانی در قریب به اتفاق سرفصل‌های آموزشی رشته زبان عربی راه نداشته‌است و از تاریخ تصویب اولیه آنها همچنان معتبر است (همان). برای رفع این مشکل لازم است مرجع و مأموریت پویاسازی سرفصل‌های آموزشی و به‌روزرسانی آنها مشخص شود.

۱-۱۰-۲. ضعف مستندسازی در تدوین سرفصل‌ها

معمولاً سابقه و مستندی در خصوص سرفصل‌های آموزشی رشته زبان و ادبیات عربی وجود ندارد یا قابل دسترسی نیست. نگارنده برای جست‌وجوی پاسخ به برخی از پرسش‌ها در

خصوص سرفصل، با مراجع مختلف ارتباط برقرار کرد اما سابقه مستندی در خصوص پرسش‌های مربوط به دست نیامد. برخی از این پرسش‌ها عبارتند از:

پیشنهاد اولیه سرفصل‌ها از ناحیه چه مرجعی بوده است؟ مبانی و مستندات مرجع تقاضاکننده اولیه چه بوده است؟ مرجع تصویب‌کننده سرفصل‌ها چه تغییراتی در سرفصل‌های اولیه ایجاد کرده است؟ مبانی ایجاد تغییرات چه بوده است؟ مراحل و فرایند تصویب سرفصل‌ها چگونه طی شده است؟

۳-۱۰. دخالت نداشتن متخصصان آموزشی و درسی در تدوین سرفصل‌ها

برای تدوین سرفصل دوره آموزشی لازم است نخست، مبانی و روش تحقیق از فرایند نظام‌داری تبعیت کند؛ دوم، مستلزم انجام کار گروهی و استفاده از تخصص‌های متعدد است (درویش‌زاده، ۱۳۸۴: ۶)؛ سوم، بیشتر این تخصص‌ها مربوط است به حوزه برنامه‌ریزی درسی و آموزشی. برخی تخصص‌ها عبارتند از مهارت‌های تدریس، طراحی آموزشی، طراحی درسی، روان‌شناسی یادگیری، مهارت‌های سنجش و آزمون، مهارت‌های رسانه، فناوری آموزشی، کتابداری و... این در حالی است که در تدوین سرفصل‌های آموزشی رشته زبان و ادبیات عربی نوعاً متخصصان رشته زبان و ادبیات عربی مشارکت داشته‌اند و معمولاً دخالت متخصصان آموزشی و درسی در تدوین سرفصل این رشته نادیده گرفته شده است. این موضوع هم از مراجعه به سوابق قابل دسترسی در خصوص رشته‌های تحصیلی و مراجع تصویب‌کننده سرفصل‌های آموزشی نتیجه گرفته می‌شود و هم با نگاهی به ساختار سرفصل‌های رشته زبان و ادبیات عربی مشهود است زیرا در بیشتر موارد، قواعد ظاهری و ساختاری تنظیم سرفصل نیز در آن رعایت نشده است. به‌طور کلی ضعف روش‌شناسی و قانون‌مندی‌های تدوین سرفصل‌های آموزشی در حوزه آموزش زبان و ادبیات عربی کاملاً مشهود است. برای رفع این آسیب لازم است کلیه سرفصل‌های آموزشی زبان عربی به‌طور کلی از زاویه تخصص‌های مزبور بازنگری، طراحی و تدوین شود و در تصویب سرفصل‌های جدید در حوزه آموزش زبان عربی نیز بررسی جامعی راجع به قانون‌مندی‌های تدوین سرفصل‌ها انجام شود.

۴-۱۰. تک‌بعدی بودن سرفصل‌های آموزشی

آموزش اثربخش باید به تغییر رفتار فراگیر منتهی شود. برای تغییر رفتار هم باید در سه حوزه تغییر اتفاق بیفتد که عبارت است از حوزه دانش (دانستگی‌ها)، حوزه مهارت (توانستگی‌ها) و حوزه نگرش (خواستگی‌ها). برای تغییر در هر یک از این سه حوزه باید سرفصل‌های آموزشی متناسب با آن طراحی شود. در غیر این صورت تغییر رفتار اتفاق نمی‌افتد و در نتیجه آموزش اثربخش پدید نمی‌آید. ارزیابی سرفصل‌های آموزشی رشته زبان و ادبیات عربی از این زاویه تدوین شده است که غالباً معطوف به حوزه دانشی (دانستگی‌های) فراگیران است. به عبارت دیگر سرفصل‌های آموزشی به گونه‌ای نوشته شده است که تنها بر انتقال مفاهیم تأکید دارد. در حالی که امروزه به مدد یافته‌های علوم تربیتی ثابت شده است که «انتقال مفاهیم» به تنهایی نمی‌تواند مفید باشد؛ زیرا ارتقای مهارت‌ها و توان به‌کاربردن دانش و نیز بهبود نگرش‌ها و تنظیم دانش مطابق با نظام ارزشی و خواستگی‌های افراد، تأثیر مستقیمی در تحقق اهداف آموزشی و پدیداری تغییر رفتار دارد. بر این اساس سرفصل‌های آموزشی نیز باید به گونه‌ای تنظیم شود که هر سه حوزه دانش، مهارت و نگرش فراگیران را پوشش دهد. نتیجه این آسیب، ضعف کارآمدی و توانمندی دانش‌آموختگان رشته زبان و ادبیات عربی در انجام وظایف شغلی و پر حجم شدن آموزش‌های شغلی و سازمانی آنها شده است. برای رفع این آسیب نیز باید سرفصل‌های آموزشی رشته زبان و ادبیات عربی از زاویه شمول و تعمیم‌پذیری در حوزه‌های دانش، مهارت و نگرش موردبازنگری قرار گیرد.

۵-۱۰. ضعف سازوکار، انعطاف و پویایی در سرفصل‌ها

عوامل متعددی موجب تفاوت در ظرفیت‌های فردی فراگیران و شرایط آموزشی و در نتیجه نیازهای متفاوت آنها شده است. بنابراین ضروری است در تدوین سرفصل‌ها سازوکارهای انعطاف به گونه‌ای تعبیه شود که تدریس آنها برای فراگیران با اوضاع اقلیمی و آموزشی و دانسته‌های قبلی معنادار باشد (ملکی، ۱۳۸۲: ۹۰-۸۷). با نگاهی به سرفصل‌های آموزشی رشته زبان و ادبیات عربی در تمامی درس‌ها می‌توان گفت: اساساً توجه به سازوکار انعطاف و پویایی در تدوین سرفصل‌های آموزشی مدنظر نبوده است.

۶-۱۰. ضعف توجه به پژوهش محوری و نظریه‌های خلاقیت و یادگیری

در تدوین سرفصل‌های آموزشی رشته زبان و ادبیات عربی، بازننگری، پژوهش محوری و توجه به خلاقیت در آموزش مدنظر نیست؛ نتیجه این وضعیت، حفظ محوری در سرفصل‌های آموزشی است. افزایش توان تجزیه و تحلیل و قدرت فردی مستلزم ایجاد سازوکارهای پژوهش محوری در مرحله تدوین سرفصل‌های آموزشی است. برای اطمینان از این سازوکار لازم است سرفصل‌های آموزشی زبان و ادبیات عربی از زاویه حفظ محور بودن یا پژوهش محور بودن با نگاهی نو بررسی شود (ملکی، ۱۳۸۲: ۹۰-۸۷).

۱۱. «تحلیل مواد پژوهش»: بررسی میزان تناسب سرفصل‌های درسی رشته زبان و ادبیات عربی بر اساس شاخص‌های تجاری‌سازی، از نظر استادان به منظور بررسی میزان تناسب سرفصل‌های درسی بر اساس شاخص‌های تجاری‌سازی از نظر استادان، به بررسی متغیرهای پژوهش به صورت تک تک می‌پردازیم:

۱-۱۱. متغیر اول: متناسب بودن سرفصل‌های درسی با رویکرد تجاری‌سازی و کارآفرینی

پرسش این متغیر چنین بود: «سرفصل‌های درسی مقطع کارشناسی رشته زبان و ادبیات عربی تا چه میزان متناسب با رویکرد تجاری‌سازی و کارآفرینی تألیف شده است؟». جدول زیر که حاصل آزمون (T) است نشانگر مجموع پاسخ‌های استادان به پرسش این بخش است:

مجموع	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	گزینه‌ها
						مفاد پرسش
۱۰۰٪	۵٪	۵٪	۲۰٪	۴۵٪	۲۵٪	متناسب بودن سرفصل‌های درسی با رویکرد تجاری‌سازی و کارآفرینی

مجموع پاسخ‌های استادان به این پرسش نشان می‌دهد؛ ۲۵ درصد استادان در حد خیلی کم، ۴۵ درصد در حد کم، ۲۰ درصد در حد متوسط، ۵ درصد در حد زیاد و ۵ درصد در حد خیلی زیاد، معتقد به مفاد این پرسش بودند.

تعداد	T آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری	حد پایین	حد بالا
۲۰	۵۲۲/۵	۱۹	۰	-۲۵۸۹	-۵۴۵۴

همچنین با توجه به خروجی نرم‌افزار SPSS چون $sig < 0.05$ و حد بالا و پایین هر دو منفی است، بنابراین نظر استادان درباره میزان کارآمد بودن سرفصل‌های درسی در زمینه تجاری‌سازی و کارآفرینی بسیار کم و پایین است.

۲-۱۱. متغیر دوم: میزان توجه به آموزش مهارت‌های زبانی برای کار در

زمینه‌های مختلف

پرسش این متغیر عبارت است از: «در تدوین سرفصل‌های درسی رشته زبان و ادبیات عربی تا چه میزان به آموزش مهارت‌های لازم مثل: ترجمه هم‌زمان در زمینه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، پزشکی و... توجه شده است؟».

جدول زیر که حاصل آزمون (T) است نشانگر مجموع پاسخ‌های استادان به پرسش این بخش است:

مجموع	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	گزینه‌ها
						مفاد پرسش
۱۰۰٪	۵٪	۲۰٪	۳۵٪	۳۵٪	۵٪	توجه آموزش مهارت‌های زبانی برای کار در زمینه‌های مختلف

۱. سطح معناداری (Significant)

مجموع پاسخ‌های استادان به این پرسش نشان می‌دهد، ۵ درصد استادان در حد خیلی کم، ۳۵ درصد در حد کم، ۳۵ درصد در حد متوسط، ۲۰ درصد در حد زیاد و ۵ درصد در حد خیلی زیاد، معتقد به مفاد این پرسش بودند.

حد بالا	حد پایین	سطح معناداری	درجه آزادی	T آزمون	تعداد
۳/۳۱۲	۲/۳۸۷	۲/۸۵	۱۹	۱۲۸۹	۲۰

همچنین با توجه به خروجی فوق، چون سطح معناداری کمتر از ۵ درصد است در نتیجه استادان معتقدند سرفصل‌های درسی کم‌تر به مهارت‌های زبانی پرداخته‌است.

۳-۱۱. متغیر سوم: رعایت اصول سرفصل‌نویسی

پرسش این متغیر عبارت است از: «در تدوین سرفصل‌های درسی رشته زبان و ادبیات عربی تا چه میزان به اصول سرفصل‌نویسی (روانشناسی یادگیری، مهارت‌های سنجش و آزمون، مهارت‌های رسانه، فناوری آموزشی، کتابداری و...) توجه شده‌است؟». جدول زیر که حاصل آزمون (T) است نشانگر مجموع پاسخ‌های استادان به پرسش این بخش است:

مجموع	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	گزینه‌ها
						مفاد پرسش
٪۱۰۰	٪۱۰	٪۱۵	٪۲۰	٪۴۰	٪۱۵	رعایت اصول سرفصل‌نویسی

جدول بالا نشان می‌دهد، نسبت کمی از استادان یعنی ۱۵ درصد در حد زیاد و ۱۰ درصد در حد خیلی زیاد معتقد به اجرای اصول سرفصل‌نویسی در تدوین سرفصل‌های رشته زبان و ادبیات عربی هستند.

حد بالا	حد پایین	سطح معناداری	درجه آزادی	T آزمون	تعداد
۳/۲۲۳	۲/۰۷۶	۲/۶۵	۱۹	۹/۶۶	۲۰

همچنین با توجه به خروجی فوق، چون سطح معناداری کمتر از ۵ درصد است در نتیجه تعداد زیادی از استادان رشته زبان و ادبیات عربی به رعایت نشدن اصول سرفصل‌نویسی در رشته زبان و ادبیات عربی اعتقاد دارند.

۴-۱۱. متغیر چهارم: نظر استادان در مورد تسریع روند تجاری‌سازی و کارآفرینی

در سرفصل آموزشی رشته زبان و ادبیات عربی

پرسش این متغیر عبارت است از: «سرفصل‌های درسی رشته زبان و ادبیات عربی را تا چه میزان تسریع‌کننده تجاری‌سازی و کارآفرینی در این رشته می‌دانید؟ جدول زیر که حاصل آزمون (T) است نشانگر مجموع پاسخ‌های استادان به پرسش این بخش است:

مجموع	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	گزینه‌ها
						مفاد پرسش
٪۱۰۰	٪۱۰	٪۱۰	٪۴۵	٪۲۵	٪۱۰	نظر استادان در مورد تسریع روند تجاری‌سازی و کارآفرینی در سرفصل

از نتایج پاسخ‌های استادان چنین برمی‌آید، روند تجاری‌سازی و کارآفرینی سرفصل یادشده، انتظارات استادان را با توجه به درس‌هایی که در آن گنجانده شده‌است، تا حد متوسط برآورده کرده‌است.

حد بالا	حد پایین	سطح معناداری	درجه آزادی	T آزمون	تعداد
۳/۳۵۹	۲/۳۴۰	۲/۸۵	۱۹	۱۱/۶	۲۰

همچنین با توجه به خروجی فوق، چون سطح معناداری کمتر از ۵٪ است، بنابراین سرفصل یادشده، در تسریع روند تجاری‌سازی و کارآفرینی رشته زبان و ادبیات عربی به سطح مطلوب نزدیک نیست و نیازمند بازنگری است.

۵-۱۱. متغیر پنجم: تلاش استادان در راستای تجاری‌سازی و کارآفرینی

پرسش این متغیر عبارت است از: «استادان در زمینه آموزش زبان و ادبیات عربی برای اهداف تجاری‌سازی و کارآفرینی تا چه میزان تلاش کرده‌اند؟». جدول زیر که حاصل آزمون (T) است نشانگر مجموع پاسخ‌های استادان به پرسش این بخش است:

مجموع	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	گزینه‌ها
						مفاد پرسش
٪۱۰۰	٪۱۵	٪۳۵	٪۴۰	٪۵	٪۵	تلاش استادان در راستای تجاری‌سازی و کارآفرینی

با دقت در مجموع پاسخ‌های استادان می‌توان گفت، تلاش استادان برای تجاری‌سازی و کارآفرینی در این رشته قابل قبول بوده است.

حد بالا	حد پایین	سطح معناداری	درجه آزادی	T آزمون	تعداد
۳/۹۶	۳/۰۳	۴۵۰	۱۹	۱۵/۶	۲۰

همچنین با توجه به نتایج آزمون T می‌توان گفت، تلاش قابل قبولی از سوی استادان در این راستا صورت گرفته است، چراکه سطح معناداری نزدیک به ۵ درصد است. ولی در حد عالی نیز نیست و ضروری است در این راستا استادان بیشتر تلاش کنند.

۱۲. آزمون فرضیه اول:

فرضیه اول عبارت بود از: «به نظر می‌رسد سرفصل‌های رشته زبان و ادبیات عربی پاسخ‌گوی نیازهای استادان در زمینه تجاری‌سازی و کارآفرینی بوده است». ادبیات نظری پژوهش مبنی بر اصول سرفصل‌نویسی نشان داد که سرفصل موجود فاصله بسیاری با توسعه روند تجاری‌سازی و کارآفرینی رشته زبان و ادبیات عربی دارد؛ بنابراین فرضیه اول رد می‌شود.

۱۳. آزمون فرضیه دوم:

فرضیه دوم عبارت بود از: «به نظر می‌رسد، استادان در تدریس رشته زبان و ادبیات عربی به مقوله کارآفرینی توجه داشته‌اند». با توجه به نتایج آزمون T مشخص شد، تلاش استادان در راستای تجاری‌سازی در حد متوسط بوده‌است و می‌بایست در آینده به این مقوله بیشتر توجه داشت. بنابراین فرضیه دوم را می‌توان تاحدی مورد قبول دانست.

۱۴. نتیجه‌گیری

نتایج به‌دست‌آمده از پرسش اول پژوهش، مبنی بر اینکه «تا چه حد سرفصل‌های درسی رشته زبان و ادبیات عربی دوره کارشناسی در راستای تجاری‌سازی و کارآفرینی تدوین شده‌است؟» نشان می‌دهد، سرفصل آموزشی رشته زبان و ادبیات عربی متناسب با اصول و روش سرفصل‌نویسی نبوده‌است و به تسریع روند تجاری‌سازی و آموزش در راستای کارآفرینی این رشته کمک چندانی نکرده‌است.

نتایج به‌دست‌آمده از پرسش دوم پژوهش، مبنی بر اینکه «میزان توجه استادان به مهارت‌های لازم در راستای کارآفرینی در رشته زبان عربی چقدر بوده‌است؟» نشان می‌دهد میزان توجه استادان در حد متوسط بوده‌است. آنها معتقدند می‌بایست در سرفصل‌های درسی، از میزان توجه زیاد به حفظیات کاسته شود و به کارآمد بودن و کارآفرینی توجه بیشتر شود. برای توجه بیشتر استادان به کارآفرینی، سرفصل آموزشی نیز باید در راستای کارآفرینی تدوین شود. همچنین با توجه به مهم‌ترین رسالت رشته زبان و ادبیات عربی یعنی آسان‌سازی فهم زبان عربی و فرهنگ اسلامی، ضروری است طراحان سرفصل آموزشی، سرفصل‌های رشته مذکور را به‌گونه‌ای طراحی کنند که به پرورش معلمان و استادانی که توانایی آموزش زبان عربی و تسهیل فهم آن زبان را دارند، منجر شود. بی‌شک این امر گامی بسیار مهم در جهت تسریع تجاری‌سازی و کارآفرینی در رشته زبان و ادبیات عربی خواهد بود.

پیشنهادها:

□ به‌منظور توسعه رشته زبان و ادبیات عربی و تحقیق در آن، الزامات و احکام اسناد ملی

توسعه کشور و تأمین نیازهای کاری دانشجویان و انجام مطالعات بین‌رشته‌ای زبانی پیشنهاد می‌شود.

□ محتوا و روش‌های آموزشی در رشته زبان و ادبیات عربی از زاویه کارآفرینی و تجاری‌سازی دانش بازننگری شود.

□ برای ایجاد ارتباط مؤثر میان رشته زبان و ادبیات عربی پیشنهاد می‌شود چند واحد درسی با عنوان «واحدهای گرایش شغل» متناسب با کارکردهای هر یک از رشته‌های شغلی در این رشته گنجانده شود. به عنوان مثال آموزش زبان عربی برای حجاج و کاروان‌دارها (حمل‌دار) و آموزش زبان عربی برای سفر و تجارت از نمونه‌های بارز گرایش شغلی زبان عربی پس از فارغ‌التحصیلی است که متأسفانه این موارد نادیده گرفته شده‌است.

□ مقررات آموزشی از انعطافی برخوردار شود تا دانشجویان علاوه بر انتخاب واحدهای دانشگاهی، همچنین مجاز به انتخاب چندین واحد درسی متناسب با نیاز و علاقه فردی خود به عنوان رشته فرعی باشند و در پایان مدرک مربوط را نیز دریافت کنند.

□ ضوابط و شرایط تدریس برای مدرسان رشته زبان و ادبیات عربی تدوین شود. در این ضوابط آشنایی با روش‌های تدریس آموزش زبان و فناوری، اهداف، روش‌های آموزشی و فنون و مهارت‌های تدریس مؤثر گنجانده شود.

□ معیارهای تدوین متون آموزشی رشته زبان و ادبیات عربی از نظر چگونگی رعایت اصول یادگیری، سازمان‌دهی محتوا و ساختار و مراحل تدوین متون آموزشی با استفاده از یافته‌های برنامه‌ریزی درسی و آموزشی تدوین شود و همچنین منابع آموزشی مطابق این معیارها در دستور کار شورای تدوین متون و مراجع مربوط قرار گیرد.

□ در بازننگری سرفصل‌های آموزشی رشته زبان و ادبیات عربی ابعاد مهارتی و نگرشی در آنها تقویت شود و نظریه‌های خلاقیت و یادگیری و پژوهش محور شدن آموزش مدنظر قرار گیرد.

کتابنامه

بحرینی زارچ، محمدعلی؛ محمدرضا شادانام (۱۳۸۶)، تجاری‌سازی فناوری یا چگونگی تولید ثروت از تحقیق و توسعه: به همراه نمونه‌های بومی، چاپ اول، تهران: بازتاب.

آسیب‌شناسی سرفصل‌های رشته زبان و ادبیات عربی ... سجاد اسماعیلی، لقمان باش‌قره

درویش‌زاده، محمد (۱۳۸۴)، *گزیده پایان‌نامه‌های علمی در زمینه حقوق*، جلد سیزدهم، تهران: جاودانه.

_____ (۱۳۸۵)، *آسیب‌شناسی آموزش حقوق در ایران (رشته‌های دستگاهی، نظام اجرایی، متون و سرفصل‌های آموزشی)*، کنگره ملی علوم انسانی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

دلاور، علی (۱۳۸۷)، «تجزیه و تحلیل داده‌های ناشی از مقیاس لیکرت»، *دانشنامه*، شماره ۲۳-۲۲، صص ۴۳-۴۰.

سیلور، جی گالن، الکساندر؛ ویلیام ام. الکساندر، آرتور جی. لوئیس (۱۳۸۰)، *برنامه‌ریزی درسی برای تدریس و یادگیری بهتر*، مترجم: غلام‌رضا خوی‌نژاد، تهران: سمت.

شورای برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم (۱۳۹۰)، *سرفصل بازننگری شده رشته زبان و ادبیات عربی در دانشگاه‌ها*.

عارفی، محبوبه (۱۳۸۴)، *برنامه‌ریزی درسی راهبردی در آموزش عالی*، تهران: جهاد دانشگاهی، واحد شهید بهشتی.

عباسی، بدری، و دیگران (۱۳۸۸)، «تحقیق کیفی پیرامون تأثیر رویکرد تجاری‌سازی بر ارزش‌های سنتی دانشگاه»، *فصلنامه سیاست علم و فناوری*، سال دوم، شماره ۲، ص ۱۸.

علمی، محمد (۱۳۸۸)، «روش‌های تجاری‌سازی یافته‌های پژوهشی»، *اندیشه تجارت*، شماره ۱۵، ص ۱۶.

فکور، بهمن (۱۳۸۳)، «تجاری‌سازی نتایج تحقیقات»، *نشریه رهیافت*، شماره ۳۴، زمستان، صص ۵۸-۵۳.

فکور، بهمن (۱۳۸۶)، «شرایط زمینه‌ساز برای پیشبرد تجاری‌سازی نتایج تحقیقات در بخش دانشگاهی»، *ماهنامه رهیافت*، شماره ۶۳، صص ۵۴-۴۶.

لوی، الف (۱۳۷۶)، *برنامه‌ریزی درسی مداری*، مترجم: فریده مشایخ، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

مبارکیان، عباس (۱۳۸۹)، «چهره‌ها در تاریخچه نظام آموزشی عالی حقوق و علیه نوین»، ماهنامه حقوقدانان، شماره ۳۶.

متقی‌زاده، عیسی؛ سجاد اسماعیلی (۱۳۹۳)، «نقد و بررسی سرفصل‌های درس متون نظم و نثر رشته زبان و ادبیات عربی در مقطع کارشناسی و ضرورت بازنگری در آن»، مجله پژوهشنامه انتقادی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی.

مجیدی، حسن؛ منصوره سهرابی (۱۳۹۱)، «بررسی و نقد سرفصل‌های درس‌های رشته زبان و ادبیات عرب»، پژوهشنامه انتقادی، سال دوازدهم پاییز و زمستان، شماره ۲ (پیاپی ۲۵).

ملکی، حسن (۱۳۸۲)، برنامه‌ریزی درسی (راهنمای عمل)، تهران: پیام اندیشه.

مهدی، رضا (۱۳۸۹)، «توسعه تجاری‌سازی دستاوردهای علمی از طریق تحقیقات تولید نیمه‌صنعتی»، رشد فناوری، شماره ۲۴.

مهرمحمدی، مجید (۱۳۸۹)، بررسی عوامل مؤثر بر رواج فعالیت‌های آموزشی نسبت به فعالیت‌های پژوهشی در دانشگاه، طرح پژوهشی دانشگاه آزاد واحد بهبهان.

تقويم المقررات الدراسية لفرع اللغة العربية وآدابها على ضوء مؤشرات التسويق

سجاد اسماعیلی^١، لقمان باش قره^{٢*}

١. طالب دكتوراه في فرع اللغة العربية وآدابها بجامعة تربيت مدرس

٢. ماجستير في فرع تعليم اللغة العربية بجامعة تربيت مدرس

m

الملخص

يوماً بعد يوم ستشتد الحاجة إلى استكشاف وتقويم المؤشرات الدالة على التسويق الفاعل للفروع الأكاديمية في جميع أنحاء العالم و ذلك بسبب تزايد أهمية موضوع التسويق في الجامعات. لهذا تحاول هذه الدراسة المتواضعة وضع قائمة لتقويم فاعلية التسويق في فرع اللغة العربية في خمس جامعات حكومية بمدينة طهران. من جهة أخرى، تحاول هذه الدراسة-باعتتماد المنهج الوصفي-التحليلي وبعتماد الاستبانة- استكشاف الأسباب المؤثرة في مدى توفيق التسويق في فرع اللغة العربية وآدابها، وبيان العلاقة الموجودة بين تلك الأسباب ومناهج الأساتذة في التدريس، و المقررات الدراسية لهذا الفرع. وتشير النتائج إلى أنّ من أسباب فشل التسويق في فرع اللغة العربية وآدابها عدم تخطيط المقرر الدراسي الملائم، وفقدان المناهج التدريسية التي لا تركز على تعليم التسويق. وفي النهاية تقدم هذه الدراسة اقتراحات لتطوير تعليم التسويق في فرع اللغة العربية وآدابها بالجامعات الإيرانية.

الكلمات الرئيسية: تعليم اللغة العربية وآدابها، التسويق، المقرر الدراسي.

